

2018 Yılında Dünya ve Türkiye Ekonomisindeki Gelişmeler ve 2019 Yılı Beklentileri

Ülkemiz bireysel emeklilik ve hayat sigortacılığı sektörleri, mevcut gerçekleştirmeler itibarıyla ciddi bir potansiyel barındırmaktadır. Önceki Orta Vadeli Programlar ile 2018 yılında açıklanan Yeni Ekonomi Programı ve 2019 yılı Cumhurbaşkanlığı Programında da bu sektörlerle stratejik önem atfedilmiştir.

Dünya Ekonomisi

2018 yılında küresel ekonomi yakaladığı büyüme eğilimini büyük ölçüde korurken, korumacı ticaret önlemlerinin hayata geçirilmesi ve bu önlemlerin küresel risk algısını olumsuz yönde etkilemesi makroekonomik açıdan en önemli gelişmelerden biri olmuştur. ABD'nin başlattığı ve özellikle Çin'e yönelik olarak şiddetini artıran ticaret savaşı, Çin'den de karşılık bulmuş; karşılıklı yaptırımlar küresel ticaret hacmini ve ekonomik aktiviteyi olumsuz yönde etkileyebilecek boyuta ulaşmıştır. Diğer yandan, Orta Doğu merkezli jeopolitik riskler varlığını sürdürmekte iken, ABD'nin İran'a yönelik yaptırımlarını yeniden devreye alması da bu risklerin daha da artmasına neden olmuştur.

Küresel ekonomiye ve finansal piyasalara yön veren dünyanın önde gelen merkez bankalarının aldığı kararlar, öngörüler doğrultusunda gerçekleşmiştir. Bilanço küçültme sürecini sürdüren ABD Merkez Bankası (Fed) dört kez faiz artırımını gerçekleştirirken, 2019 yılında daha ılımlı bir faiz politikası izleyeceğinin sinyallerini vermiştir. 2018'de varlık alım programının büyüklüğünü tedricen azaltma kararı almış olan Avrupa Merkez bankası (ECB) yıl sonunda varlık alımlarını sonlandırırken, faiz artırımını için 2019 yılının ikinci yarısını işaret etmiştir.

İngiltere'nin AB'den çıkış sürecinin tamamlanmasına yaklaşık 3 aylık bir süre kalırken, gerek AB gerekse İngiltere Hükümetinin açıklamaları "anlaşmazlık" çıkış ihtimalinin

sürdüğüne işaret etmektedir. AB Komisyonu İngiltere'nin AB'den anlaşmazlık bir şekilde ayrılmasına karşı aldığı önlemleri de açıklamıştır.

2018 yılında küresel likidite koşullarının sıkışmasına ve siyasi faktörlerin risk algısında yol açtığı bozulmaya bağlı olarak gelişmekte olan ülke piyasalarında sert dalgalanmalar yaşanmıştır. Uluslararası Finans Enstitüsü (IIF) verilerine göre, gelişmekte olan ülkelere portföy yatırımları 2017'nin on bir aylık döneminde 352 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşirken, 2018'in aynı döneminde 195 milyar ABD dolarına gerilemiştir. Bu gerilemeye karşın, piyasalardaki güçlü kanaat 2019 yılında gelişmekte olan ülkelere yönelik risk algısında bir bozulmanın olmayacağı yönündedir.

IMF'nin yayımladığı Ocak 2019 "Dünya Ekonomik Görünüm Raporu"nda, Ekim 2018'deki raporda 2018 ve 2019 yılları için %3,9'dan %3,7'ye indirilmiş olan küresel büyüme tahmini 2019 yılı için bir kez daha revize edilerek %3,5'e düşürülmüştür. Bu revizyona gerekçe olarak da Almanya ve İtalya ekonomisinde artan riskleri ve Türkiye ekonomisindeki daralmanın beklentilerden daha hızlı olacağına yönelik öngörü gösterilmiştir. Raporda 2020 yılı için küresel büyüme tahmini de %3,6 olarak belirlenmiştir. ABD ekonomisine ilişkin büyüme tahminlerinin korunduğu raporda, Euro Alanı için büyüme öngörüsü 2019 yılı için %1,9'dan %1,6'ya ve gelişmekte olan ülkeler için ise %4,7'den %4,5'e indirilmiştir.

Reel Büyüme (%)	2017	2018 (T)	2019 (T)
Global	3,8	3,7	3,5
Gelişmiş Ekonomiler	2,4	2,3	2,0
ABD	2,2	2,9	2,5
Euro Alanı	2,4	1,8	1,6
Japonya	1,9	0,9	1,1
Gelişmekte Olan Ülkeler	4,7	4,6	4,5
Ticaret Hacmindeki Değişim	5,3	4,0	4,0
Enflasyon (%)			
Gelişmiş Ülkeler	1,7	2,0	1,7
Gelişmekte Olan Ülkeler	4,3	4,9	5,1

Kaynak: IMF World Economic Outlook, Ocak 2019

Türkiye Ekonomisi

2018 yılı ilk çeyrekte %7,2, ikinci çeyrekte %5,3 düzeyinde gerçekleşen büyümenin ardından, ekonomik aktivitedeki ivme kaybının belirginleşmesiyle yılın üçüncü çeyreğinde %1,6'lık büyüme kaydedilmiştir. Piyasa beklentilerinin altında gerçekleşen bu büyüme oranı ile birlikte yılın ilk dokuz ayındaki büyüme yıllık bazda %4,5 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Finansal piyasalardaki yüksek oynaklığın yanı sıra enflasyonla mücadele amacıyla ekonomi politikalarında atılan sıkılaştırma adımları iktisadi faaliyeti sınırlandırırken, yüksek baz etkisi de büyümedeki ivme kaybının belirginleşmesine neden olmaktadır.

Yılın üçüncü çeyreğinde iç talep koşulları ekonomik aktivite üzerinde baskı yaratırken, döviz kuru gelişmelerinin de katkısıyla dış talebin büyümeyi önemli ölçüde desteklediği görülmüş olup, yılın son çeyreğinde de net ihracatın büyümede önemli rol oynadığı tahmin edilmektedir.

İşsizlik oranı Kasım ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre 2 puan artarak %12,3 olmuş ve 2009'dan itibaren en yüksek düzeyine ulaşmıştır.

Ekonomik aktivitedeki yavaşlamanın etkileri kendini bütçe verileri üzerinde de hissettirmiş ve 2018 yılı sonunda bütçe gelirleri %20,2 oranında yükselirken, harcamalardaki artış %22,4 düzeyinde kaydedilmiştir. Bütçe açığı ilgili dönemde %52'lik artış kaydederek 72,6 milyar TL düzeyinde gerçekleşirken, faiz dışı fazla da %84,9 azalarak 1,3 milyar TL olmuştur.

Aralık ayında ihracat hacmi yıllık bazda %0,2 artarken, ithalat hacmi %28,3 oranında düşüş göstermiş ve dış ticaret açığı bir önceki yılın aynı dönemine göre %71,1 oranında daralmıştır. Aralık 2017'de %60 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı Aralık 2018'de %83,8'e ulaşmıştır.

12 aylık kümülatif verilere göre de dış ticaret açığındaki düşüş eğilimi sürmektedir. İhracat hacmi Aralık'ta 168 milyar ABD doları, ithalat hacmi 223 milyar ABD doları ve 12 aylık dış ticaret açığı 55 milyar ABD doları düzeyinde gerçekleşmiştir.

Ağustos 2018'den beri aylık bazda fazla veren cari işlemler hesabı Aralık ayında 1,4 milyar ABD doları düzeyinde açık vermiştir. Söz konusu gelişmede dış ticaret dengesindeki iyileşme eğiliminin ivme kaybetmesi ve seyahat gelirlerinin mevsimselliğin etkisiyle önceki aylara kıyasla gerilemesi etkili olmuştur.

2018 Yılında Dünya ve Türkiye Ekonomisindeki Gelişmeler ve 2019 Yılı Beklentileri

Yıllık TÜFE enflasyonu Aralık ayında %20,3'e gerileyerek Yeni Ekonomi Programı'ndaki %20,8'lik yıl sonu beklentisinden ve TCMB'nin son Enflasyon Raporu'nda açıkladığı %23,5'lik tahmininden daha düşük düzeyde gerçekleşmiştir.

12 aylık kümülatif verilere göre cari açık Aralık'ta 27,6 milyar ABD doları ile 2009'dan bu yana en düşük seviyeye inmiştir. Cari denge, net enerji ticareti hariç tutulduğunda 10,9 milyar ABD doları, net altın ticareti de hariç tutulduğunda 19,7 milyar ABD doları fazla vermiştir.

Ekim ayında gördüğümüz zirvenin ardından aşağı yönlü bir seyir izleyen yıllık TÜFE enflasyonu Aralık ayında %20,3'e gerileyerek Yeni Ekonomi Programı'ndaki %20,8'lik yıl sonu beklentisinden ve TCMB'nin son Enflasyon Raporu'nda açıkladığı %23,5'lik tahmininden daha düşük düzeyde gerçekleşmiştir. Yı-ÜFE'deki yıllık artış da Aralık ayı itibarıyla %33,64'e gerilemiştir.

TCMB, 13 Aralık'ta gerçekleştirdiği toplantısında politika faizi olan bir hafta vadeli repo ihale faiz oranında değişikliğe gitmeyerek %24'te tutmuştur. Toplantı sonrası yayımlanan notta, Türkiye ekonomisindeki dengelenme sürecinin belirginleştiğine dikkat çeken TCMB, iç talebin para politikasındaki sıkılaşma nedeniyle yavaşladığını dış talebin ise büyümeyi olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Sıkı parasal duruşun korunacağını ifade eden TCMB, ihtiyaç halinde ek parasal sıkılaştırma yapılabileceği vurgusunu yinelemiştir.

Türkiye Bireysel Emeklilik ve Hayat Sigortacılığı Sektörleri

Ülkemiz bireysel emeklilik ve hayat sigortacılığı sektörleri, mevcut gerçekleştirmeler itibarıyla ciddi bir potansiyel barındırmaktadır. Önceki Orta Vadeli Programlar ile 2018 yılında açıklanan Yeni Ekonomi Programı ve 2019 yılı Cumhurbaşkanlığı Programında da bu sektörler stratejik önem atfedilmiştir.

Yurt içi ve emekliliğe yönelik uzun vadeli tasarrufları artırmak amacıyla oluşturulan Bireysel Emeklilik Sistemi, 2017 itibarıyla uygulamasına başlanan ve çalışanların kademeli olarak geçişleri halen devam eden Otomatik Katılım Sisteminin de katkısıyla gelişimini sürdürmektedir. 2018 yıl sonu itibarıyla 10 ve üzerinde çalışana sahip işyerleri, kamu kurumları ve kamu iktisadi teşebbüslerindeki 45 yaş altı 12 milyonu aşkın çalışan otomatik katılıma dâhil olmuştur. Otomatik Katılım Sisteminde 2018 yıl sonu itibarıyla yaklaşık 5 milyon çalışan ve 4,6 milyar TL fon büyüklüğüne ulaşılmıştır. Uygulamanın yeniden yapılandırılarak daha sürdürülebilir hale getirilmesine yönelik mevzuat, Aralık 2018 itibarıyla yayımlanmaya başlamıştır. Söz konusu düzenlemelerin 2019 yılı içinde de devam etmesi ve yılın sonuna kadar tamamlanması beklenmektedir.

Gönüllü katılıma dayalı Bireysel Emeklilik Sisteminde 2018 yıl sonu itibarıyla, toplam fon büyüklüğünün 87,9 milyar TL'ye ulaştığı, katılımcı sayısının da 6,9 milyon kişiye yaklaştığı görülmektedir.

Otomatik Katılım Sistemine 2019 yılında 5-9 arası çalışana sahip şirketlerdeki 2 milyon çalışanın da dâhil edilmesi ile Bireysel Emeklilik Sisteminin büyümesi devam edecektir. Bu bağlamda özellikle müşteri deneyimini iyileştirecek uygulamalar ve dijitalleşme ile ulaşılabilecek operasyonel verimliliğin şirketlerin başarısında belirleyici faktörlerden olacağı düşünülmektedir.

Gönüllü katılıma dayalı Bireysel Emeklilik Sisteminde (Gönüllü BES) ise 2018 yıl sonu itibarıyla, toplam fon büyüklüğünün 87,9 milyar TL'ye ulaştığı, katılımcı sayısının da 6,9 milyon kişiye yaklaştığı görülmektedir. 2018 yılında Sistem, toplam fon büyüklüğünde %13 oranında büyüme kaydetmiş olup katılımcı sayısında büyüme gerçekleşmemiştir. Bu sonuçlar değerlendirildiğinde, otomatik katılımın yürürlüğe girmesinin, sistemdeki toplam katılımcı sayısını olumlu etkilemekle birlikte Gönüllü BES'e katılımın yavaşlamasına neden olduğu görülmektedir.

Bireysel emekliliğin ülkemizdeki gelişimi açısından önemli konulardan biri de kıdem tazminatı fonlarının bireysel emeklilik şirketleri tarafından yönetilmesidir. Yeni Ekonomi Programında da yer bulan kıdem tazminatı reformunun ülkemiz ekonomisi açısından önemli rol oynaması beklenmektedir.

2018 yılında özellikle kredi bağlantılı hayat sigortalarının büyüme hızı önceki yıllara göre azalış göstermiştir. Sektörün toplam hayat sigortası prim üretimi, 2018 yılında önceki yıla göre %1 oranında artarak 6,8 milyar TL'yi aşmıştır. Vefat sigortaları ise toplam prim üretiminin %87'sini oluşturmuştur. Önceki yılın aynı döneminde toplam hayat sigortası prim üretiminin %91'ini vefat sigortaları oluşturmaktaydı.

Önümüzdeki kısa ve orta vadeli dönemde sektörde, dijital dönüşümün ön planda olacağı öngörülmektedir. Ülkemizde finans sektörünün dijitalleşme yetkinliğinin üst seviyede olması da emeklilik ve sigorta şirketleri açısından büyük bir avantaj olarak değerlendirilmektedir. Bu sayede şirketlerin, müşteri kazanımı ve hizmet giderlerini azaltmak, operasyonel verimliliği artırmak ve müşteri deneyimini iyileştirmek amacıyla dijitalleşme yolculuklarına ivme vermeleri beklenmektedir.